

Said Nursi'ye Göre Şefkat Odaklı İnsan Modeli

Giriş

Şefkat, sevgi ve aşk kavramları insanın hayatında önemli yeri olan, birbirine yakın gibi görünen fakat birbirinden farklı anlamları ve fonksiyonları olan hayatlı kelimelerdendir. Aşk, büyümlü bir kelime olduğu için hem dini, hem de cinsi anlamda asırlardır ön planda tutulmuş ve insanlar bu kavramların esareti altına girmişlerdir. Tasavvuftaki aşk olgusu, çok az insanın tecrübe ettiği, vahdet-i vücudla alakası olan bir kavramdır. İnsanın düşüncesini ve kalbini sadece Allah'ın zatına odaklaştırdığı, kainatı ademe ve nisyana mahkum eden bir anlayıştır. Bu anlayış Kur'an'ın tefekkür boyutunu, kainatı bir kitap gibi okuma ve anlamlandırma boyutunu görmezlikten gelmekte, sadece nazlanma ve övünmeyi ön plana çıkarmaktadır.

Aşkta kendinden geçme, vecd, manevi sarhoşluk (sekr) gibi durumlar görülmekte, bu da kişinin şursuz bir biçimde, dengesiz bir tarzda hareket etmesini sağlamaktadır. Bunlar çok az sayıda mutasavvıfın tecrübe ettiği durumlardır.

Said Nursi, aşk ile Muhyiddin-i Arabi'nin açtığı hususi bir meşreb olan vahdet-i vücud arasındaki ilişkiye temas ediyor. Ona göre aşk, vahdet-i vücuda saplanma sebeplerinden birisidir. Nursi, bunu şu şekilde ifade etmektedir: "Fırakı hiç istemeyen ve firaktan şiddetle kaçan ve ayrılıktan titreyen ve budiyetten Cehennem gibi korkan ve zevalden gayet derece nefret eden ve visali ruhu ve canı gibi seven ve kurbiyetini cennet gibi hadsiz bir iştiyak ile arzulayan aşk sıfatı, her şeydeki akrebiyet-i İlahiyenin bir cilvesine yapışmakla, firak ve bu'diyeti hiçe sayıp, lika ve visali daimi zannederek 'la mevcude illa hu' diye, aşkın sekriyle ve o şevk-i beka ve lika ve visalin muktezasıyla, gayet zevki bir meşreb-i hali vahdet-i vücudda bulunduğu tasavvur ederek, müthiş firaklardan kurtulmak için, o vahdetü'l-vücud meselesini melce ittihaz etmişlerdir."

(Bediüzzaman Said Nursi, Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2001, s. 90.)

Bunun menşei, kalbin aşk noktasında fevkalade inkişaf ve inbisat etmesidir. Ona göre, vahdet-i vücuda saplanmanın bir önemli sebebi de, rububiyet mertebesinin hallakiyetini azami derecede zihinlerine sığıştıramamış olmalarıdır. Buna göre, bu yolda gitmenin menşei de aklın gayet geniş ve gayet yüksek olan bazı iman hakikatlerine yetişemeyip ihata edememesi ve aklın iman noktasında tamamıyla inkişaf etmemesidir. (Nursi, Mektubat, s. 90.) Said Nursi, bu anlayışa sahip olan insanların süslü olan bu kainata bakıp onu aşk ve şevk ile sevdiğini, bunu yaparken de, "dakik tefekkürü" kısmen bırakarak aşka yapıştığını bildirir.

(Nursi, Mektubat, s. 91.) Sevdiği şeylerin zevalinden dolayı kendisini teselli etmek isteyen bu yoldaki bir kişi, her şeyin Allah'ın bir nakşı olduğu düşüncesini dile getirmez, o varlığın içinde Allah'ın olduğunu veya her şeyin Allah olduğunu iddia eder. Böylece bütün varlıkları "vahdet" eder, yani birleştirir. Allah'ın dışındaki her şeyi de yok sayar. Bu düşünce, sevdiği

şeylerin firaklarından kaynaklanan elemi ortadan kaldırmak ister. Bu anlayışta olan bir kişi Muhyiddin-i Arabi gibi yüksek ve kuvvetli bir iman sahibi ise, zevki, nurani ve makbul bir mertebeye çıkar. Yoksa, vartalara, maddiyata girmek, esbapta boğulmak ihtimali vardır. (Nursi, Mektubat, s. 91-92) Böyle bir durumdaki kişinin ağzından İslam'ın özüne uymayan, anlamını kendisinden başka kimsenin çözemeyeceği ifadeler zuhur etmekte, bu da o durumu yaşamayan kişiler tarafından yanlış anlaşılmaktadır. Bu tecrübeyi yaşayan mutasavvıfların "zındıklıkla" bile itham edildiği görülmektedir. Bediüzzaman bu durumdaki insanların cezbe halinde söylediği sözlerden sorumlu olmayacağını, ama aynı sözleri şuuru yerinde olan kişilerin söylemesi durumunda onların sorumlu olacaklarını dile getirmektedir. Bu durumda bir aşırılığı ifade eden aşk, orta yol dini olan İslam'ın açtığı ana yol olma özelliğini taşımamaktadır. Çünkü bu tür deneyimleri herkesin yaşaması imkansız olduğu gibi, bu deneyimleri yaşayan kişilerin eser ve şiirlerini de herkesin anlaması mümkün değildir.

Aynı şekilde aşkın ilahi boyutunda görülen aşırılıklar insani boyutunda da ön plana çıkmaktadır. Bu durumdaki bir insan, aşkta, sadece sevdiğine nazarını odaklaştırmakta, onun dışındaki hiçbir şeyi görmemekte, böylece bencilce bir tutum içine girmektedir. Bu da sosyal ve medeni bir varlık olarak yaratılan insanın bu yönüyle bağdaşmamaktadır. Bu yüzden aşk, hastalıklı ilişki, iki kişilik bencillik şeklinde tanımlanmaktadır.

Yapılan çalışmalar, aşkın cinsel duyguyla yakından ilişkisi olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bir insanın karşı cinse aşırı istediğini ifade eden aşk, ömür boyu sürmesi mümkün olmayan geçici bir haldir. Aşkta irade söz konusu değildir. Aşkın güzellikle bir ilişkisi vardır. Bazı filozoflar, aşkın mahubun yüzüne fazla bakmaktan doğduğunu söylemişlerdir. Bu demek değildir ki, insan her yüzüne baktığı kimseye aşık olur. Bu tamamen insanın psikolojik yapısıyla ilgili bir durumdur.

Geçici bir duygu olan aşkın, bir vecd haliyle birlikte ömür boyu süreceğini düşünmek bir çok insanı bunalımlara sürüklemektedir. İnsanın iradesiz olarak karşı cinse aşık olması mümkündür. Ama bunun sadece evlilik için kurulmuş bir tuzak olduğunu da düşünmek gerekir. Batıda romantik aşk her türlü vasıta ile yayılmakla, bu İslam toplumlarını da etkilemekte, hatta İslami tandanslı dergilerde bile insanların romantik aşka sevk edildiği görülmektedir. Halbuki bu aşk, bizzat Batılı psikologlar tarafından eleştirilmektedir. Bugün Batı'da boşanma oranlarının yüzde altmış, yetmişlerde olmasının en önemli sebeplerinden birisinin bu romantik aşk efsanesi olduğu tespit edilmektedir. Karşı cinsler birbirleriyle tanıştıklarında romantik ortamlarda, birbirlerinin gerçek kişiliklerini görmeden, yüzlerine değişik maskeler takarak birlikte olmakta, ilişki evlilikle neticelendiğinde bu büyü bozulmaktadır. Bu durumu anormal gören çiftler çareyi kısa süre içinde boşanmakta bulmaktadırlar. Aşkın geçici bir duygu olduğunun bilinmemesi bir felakete yol açmaktadır. Diğer bir sorun da bir çok insanın evlenmek için "aşık olmayı" veya "aşık olunmayı" bekliyor olmasıdır.

Aşk irade dışı bir tecrübe olduğu için böyle düşünen insanların evlenip mutlu olabilmeleri çok zor görünmektedir.

Sevgi ise insanın iradesiyle ilgili olan bir kavramdır. Aşk fiziksel güzellikle ilgili olduğu halde, sevgi manevi güzelliğini (inside beauty), ahlak güzelliğini de hesaba katmaktadır. İşte bu açıdan sevginin "tanıma" ile yakından bir ilişkisi söz konusudur. Tanıma ile ortaya çıkan sevgi zamanla oluşur ve bir daha da kaybolması imkansızdır. Ama güzellik üzerine kurulan bir aşk, güzelliğin günlük değişiminden etkilenir ve bir kişi karşı cinsi bir kaç gün sonra çekici bulmayabilir, böylece aşırı istek anlamındaki aşk da bitmiş olur.

Allah'ın kainatla ve insanla, insanın Allah ile, insanla ve kainatla ilişkisinde sevginin önemli bir rol oynadığını görüyoruz. Şefkat ise Allah'ın insanla ilişkisinde önemli bir yere sahip iken, insanın Allah ile ilişkisinde önemli bir rolü yoktur. Diğer taraftan şefkatin insanın insanla ilişkisinde aşktan ve sevgiden daha geniş ve faal bir rolü olduğunu söylememiz mümkündür.

1. Şefkat Kavramının Anlam Çerçevesi

"Şefkat" kelimesi, "rahmet, re'fet, atıf, hanan, kötü bir durumun ortaya çıkmasından korkmak, korkuya varacak derecede sevmek, merhamet etmek" demektir. Kelimenin Arapça'da "Aşfaka" şeklinde fiil olarak kullanımında da bu anlamların bir kısmı bulunmaktadır. (İbrahim Mustafa, Abdülkadir Hamid, Mu'cemü'l-Vasit, Çağrı Yayınları, İstanbul, tarihsiz, "Şefkat" maddesi, s. 490.) Ragıb el-İsfahani fiil olarak kelimeye, korku ile karışık inayet anlamı vermekte ve "Çünkü müşfik (şefkat eden) şefkat ettiği kişiyi veya şeyi sever ve onun başına bir şey gelmesinden korkar" demektedir. Nitekim el-Enbiya Suresinde, "Rablerinden korkanlar, kıyamet gününden korkmaktadırlar (müşfikun)" (Enbiya: 21/49) denmektedir. İsfahani, bu kelimenin "Min" harf-i ceri ile kullanıldığında "korku" anlamını ifade ettiğini, "Fi" harf-i ceri ile kullanıldığında "inayet" anlamına geldiğini söylemektedir. Tur Suresi 26. ayette bu kelime "inayet" anlamında kullanılmaktadır. Burada kullanılan "inayet" ise, yine İsfahani'nin açıklamalarına göre, "sahib olduğu şeyi izhar etmek"tir. Araplar ekilen bir tohumun yerden çıkmasını da "inayet" kelimesiyle izah ederlerdi ve "Aneti'l-arzu bi'n-nebati" derlerdi. Bu cümle, "toprak, bitkiyi çıkardı" demektir. (Ragıb el-İsfahani, Mu'cemu Müfredati Elfazî'l-Kur'an, Darü'l-Fikr, Beyrut, tarihsiz, s. 270, 362.)

2. Allah'ın Şefkatinin Tezahürleri

Kur'an-ı Kerim'de şefkat kelimesi "Allah'ın şefkati" şeklinde kullanılmıyor. Ancak şefkatin inayet ve sevgi boyutlarını içinde barındıran Rahmet kullanılıyor. Örneğin Allah'ın "Rahim" olduğunu ifade eden, rahmetinin her şeyi kuşattığını ifade eden ayetler bunun delilini teşkil ediyor. (Bu konudaki ayetler için bakınız: Muhammed Fuad Abdülbaki, el-Mu'cemü'l-Müfehres, li Elfazi'l-Kur'ani'l-Kerim, İstanbul, 1984, s. 304-309.)

O halde Allah'ın rahmeti Allah'ın şefkati anlamını da içinde barındırıyor. Ancak Şeyh Zade'nin bildirdiğine göre, bu, tıpkı insanlarda olduğu gibi, "Rikkat-i kalb" anlamında değildir. Burada Rahmet, irade ve ihtiyar ile "ihsan etme, muhtaç olanların ihtiyaçlarını giderme" anlamındadır. Bunun için Rahman ve Rahim, "Muhsin", yani ihsan eden, nimetler vererek iyilik eden anlamına gelmektedir. (Şeyh Zade, Haşiyüte Şeyh Zade Ala Tefsir-i Kadi Beydavi, İhlas Vakfı, İstanbul, 1994, I, s. 27)

Bediüzzaman Said Nursi de, Rahmet kelimesinin bir başka isim formu olan, "Rahman"ın "Rezzak" anlamına geldiğini ifade ettikten sonra, terbiyenin iki yönü olduğuna dikkat çekiyor. Ona göre terbiyenin biri menfaatleri celbetmek, diğeri, zararları defetmek üzere iki esası vardır. Rahman, "Rezzak" anlamına geldiğinden menfaatleri celbetmeyi ifade ediyor. Rahim ise, Gafur yani çok affeden anlamına geldiğinden dolayı terbiyenin ikinci esası olan, zararları defetmeye işaret ediyor. (Bediüzzaman Said Nursi, İşaratü'l-İcaz, çev: Abdülmecid Nursi, Sözlere Yayinevi, İstanbul, 1978, s. 15, 19.)

Buradaki ifadelerden, şefkatin "İhsan etme, ihtiyaçlarını giderme, affetme" gibi anlamları ön plana çıkmaktadır. Nitekim Zemahşeri de, Rahmet'in "Allah kullarına nimet vermesinden mecaz olarak kullanıldığına" dikkat çekmekte ve şöyle demektedir: "Çünkü bir padişah raiyetine şefkat ettiği zaman, onlara ihsanda bulunur, iyilik eder, ihtiyaçlarına giderir". (Zemahşeri, el-Keşşaf, Darü İhyai Türesi'l-Arabi, Beyrut, 1997, I, s. 51.) İmam-ı Gazali, Esmâü'l-Hüsna isimli eserinde Rahman ve Rahim isimlerini açıklarken tam rahmetin, muhtaçlara hayır sağlamak, umumi rahmetin de müstehak olana da olmayana da ulaşan rahmet olduğunu söylemektedir. Buna göre Allah'ın Rahmeti hem tam, hem de umumidir. Rahmet, elem verici bir acıma hissini içinde barındırmaktadır. Yani merhametli olan, öyle bir his duyar ki, bu his merhamet sahibine elem verir. Merhametli olana arız olan bu acıma hissi, sahibini, merhamet edicilerin hacetini görmeye sevk eder. Şüphesiz ki, Allah, elem verici acıma hissinden münezzehtir. Merhamet edenin elem duyması kendi zaafından ve noksanlığından dolayıdır. Allah şefkatli ve merhametlidir, aynı zamanda aciz değildir, muhtaçların bütün ihtiyaçlarını giderir.

Ona göre merhamet eden, merhamet ettiğinin hacetini görmekle, kendisinde oluşan elem verici acıma hissinden kurtulmak ister. Böylece kendisine ihtimam göstermiş, kendi gayesi için çalışmış olur. Böyle bir durum rahmetin manasını

kemalden düşürür. Kendisini elemden kurtarmak için başkasına yapılan merhamet, yani şefkat kamil olmaz. Rahmetin kemali yüce Allah'ta vardır. Bu da, sırf ihtiyaç sahibinin ihtiyacını karşılamak gayesiyle yapılan eylemdir. Buna göre Allah'ın Rahmeti; yaratması, imana ve saadet sebeplerine yöneltmesi, ahiret saadeti vermesi, cemalini göstererek insanlara ikramda bulunmasıdır. (Gazali, Esmâü'l-Hüsna, çev. Yaman Arkan, Elifba Yayınları, İst. 1982, s. 104-106.)

Bu isimlerden hisse alan kişi, Allah'ın gafil kullarına merhamet eder. Nasihat ile onları gaflet yolundan ayırır, Allah yoluna sevk eder. Fakat bunu lütuf ve merhametle yapar. Günahkar insanlara, şefkat ve merhamet gözüyle bakar. Diğer taraftan Rahmetin, yani şefkatin maddi yansımasına göre de hiçbir muhtacı ihtiyaç içinde bırakmaz. Eğer maddi imkanı yoksa dua eder. (Gazali, a.g.e., s. 166.)

Said Nursi, Haşır Risalesi'nde, Allah'ın şefkatini, O'nun rahmetini anlatırken açıklıyor. Ona göre Allah'ın rahmeti, şefkati, en aciz ve en zayıftan en kuvvetliye kadar, her canlıya bir rızık verilmesiyle, en dertlilere derman yetiştirilmesiyle, çiçeklerin açıp meyvelerin takdim edilmesiyle, zehirli bir böceğin eliyle balın yedirilmesiyle, elsiz bir böceğin eliyle ipeğin giydirilmesiyle ortaya çıkıyor. (Bediüzzaman Said Nursi, Sözler, Yeni Asya Neşriyat, İst., 2001, s. 65.) Diğer taraftan, gerek nebati, gerek hayvani ve gerekse insani bütün validelerin o rahim şefkatleriyle ve süt gibi o latif gıda ile aciz ve zayıf yavruların terbiyesi, geniş bir rahmetin cilvesini gösteriyor. (Nursi, Sözler, s. 65.)

Kur'an'da Rahmetin "nimet" (Rum, 30: 33, 36; Fussilet, 41: 50; Şura, 42: 48), "rüzgar" (Neml, 38: 63; Furkan, 25: 48), "gece ve gündüz" (Kasas, 28: 73) ve "yağmur" (Şura, 42: 28 gibi maddi; "Hazret-i Muhammed" (Enbiya, 21: 107), "mağfiret ve af" (el İnsan, 76: 31; el A'raf, 7: 156) gibi manevi boyutu bulunmaktadır.

3. Allah'ın Şefkatinin Sebebi

Bütün bunlara göre, Yüce Allah, niçin rahmet ve şefkatini maddi ve manevi bir şekilde insanlara gönderiyor? Allah'ın şefkatinin bir cilvesi olarak insanlara rızıklar ve sayısız nimetler vermesi, peygamberler göndermesi, insanları affetmesi Nursi'ye göre, "kendisini sevdirmesi için"dir. (Nursi, Sözler, s. 66) Yüce Allah bütün şefkat tezahürleriyle insanları sevdiğini gösteriyor ve insanlar tarafından sevilme istiyor. Bunun için Allah'ın kendisini yarattığı varlıklarla tanıtmak, verdiği nimetlerle de sevdirmek istediğini söyleyebiliriz. O halde insan da O'nu tanıdığını ve sevdiğini göstermek durumundadır. İnsan ancak ibadetle kendisini Allah'a sevdirebilir.

4. Annenin Çocuklara Şefkati ve Tezahürleri

Sevgi konusunda yapılan çalışmalarda şefkat kelimesi kullanılmıyor. Bunun yerine "anne sevgisi" tabiri kullanılıyor. Said Nursi ise, anne sevgisine "şefkat" diyor. Ona göre validelerin "rahim şefkatleri" var ve bu sayede süt gibi latif gıdalar ile aciz ve zayıf yavruları besliyorlar. (Nursi, Sözler, s. 65.)

Burada anne şefkatinin en önemli bir tezahürü olan "süt ile bebekleri besleme" karşımıza çıkıyor. Diğer taraftan bütün anneler, aç yavrularını kendi nefislerine tercih ediyorlar. (Nursi, Sözler, s. 65. Haşiye 2'de zikrediliyor.) Böylece anne şefkatinin "fedakarlık ve cesaret" boyutu gündeme geliyor. Şefkatin lügat anlamıyla anne şefkati arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade edebiliriz: Anneler kendi çocuklarının zarara uğramasından korkarak onları bu zarardan korumak için karşılık beklemezsizin fedakarlıklarda bulunuyorlar.

Said Nursi, Lem'alar'da muhabbeti tahlil eder ve "halis ve halis olmayan" sevgiden söz eder. Ona göre sevginin ihlas ile bir zerresi, batmanlarla "resmi ve ücretli" sevgiden üstündür. Çünkü karşılığında bir "mükafat ve sevap" istenilen sevgi, zayıf ve devamsız bir sevgidir. Ona göre halis sevgi, karşılık beklenmeyen sevgidir. Bu, genel olarak insan fitratında ve özellikle de annelerde Allah tarafından yaratılmıştır. Nursi, annelerdeki bu ihlaslı muhabbetin onların şefkatleri olduğuna işaret ediyor. Onlar bu şefkat sırrıyla, evlatlarına karşı muhabbetlerine bir mükafat ve bir rüşvet istemiyorlar. Bunun en büyük delili de ruhlarını, belki uhrevi saadetlerini de onlar için feda etmeleridir. (Bediüzzaman Said Nursi, Lem'alar, Yeni Asya Neşriyat, Germany, 1994, s. 137.)

Burada da Nursi, anne şefkatinin "fedakar" yönüne dikkat çektiği gibi, bir de onun "karşılıksız" ve "halis" olduğuna temas ediyor. Burada halis olma bir karşılık istememe anlamındadır. Batılı psikologlar böyle bir sevgiyi "unconditional love" veya "perfect love" olarak isimlendiriyorlar.

Buraya kadar yapılan izahlardan anlaşıldığına göre Said Nursi, anne şefkatinin soyut bir kavramdan ibaret olmadığına, çocuğun beslenmesi gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak, fedakarlık yapmak ve onu tehlikelerden korumak için gerekli cesareti göstermek, karşılık beklememek gibi tezahürleri olduğuna vurgu yapıyor.

Diğer taraftan psikolojinin bu konuda yaptığı çalışmalar anne-babanın sözlerinden çok davranışlarının etkili olduğunu gösteriyor. "Sevgiye olan eğilim insanlarda doğuştan varolan bir eğilimdir. Çocuğun sizin onu sevmenize ihtiyacı vardır. Bu nedenle anne-babalar, çocuklarına olan sevgilerini, onlara zamanlarını vermekle gerçekleştirmelidirler. Bu perspektiften sevgi, çocukla geçirilen zaman anlamına gelmektedir." (Haluk Yavuzer, Ana-Baba ve Çocuk, Remzi Kitabevi, İst, 1999, s. 34, 35.)

Bu yüzden, çocuğu sevmek, çocukla bütünleşmek, onunla bazı etkinliklerinde beraber olmak ve bir birey olarak onun gerçeklerini anlamaya çalışmaktır. (Yavuzer, a.g.e, s. 34.)

Burada, Nursi'nin dikkat çektiği şefkatin "fedakarlık boyutu" ortaya çıkmaktadır. Çocukla ilgilenmek için zaman ayırmak büyük bir fedakarlıktır.

"Burada insanın kendi bencilliğini yendiği ve özgeci sevgiye ulaştığı söylenebilir. Bencil insana göre her şey kendisi, ötekiler hiçbir şeydir ve onun için anlamsızdır ve ancak kendisi için birer araçtır." (Pitirim Sorokin, "Özgeci Sevgi," Aşkın Anatomisi, çev: Mehmet Harmancı, Say Yayınları, Ankara, 1996, s. 230.)

Bu sebeple sevgi bencilliğin feda edilmesiyle kişiliğin doğrulanması ve kurtuluşudur. (Sorokin, a.g.e., s. 230)

O halde anne sevgisi "fedakar, özgeci ve bencil olmayan sevgi"dir. Nitekim, Amerikalı Psikiyatrist Dr. Karl Menninger, "Anne, çocuğuna süt vermekle sevgisini gösterir. Sevgi için de işe fedakarlık yapmakla başlamalısınız. Bundan sonra fedakarlıkta bulunan sevgidir." demektedir. (Karl, Menninger, Nefret Karşısında Sevgi, Aşkın Anatomisi, s. 173.)

Burada da Said Nursi'nin dikkat çektiği, sevginin fedakar yönüyle birlikte, çocuğa bakma tezahürüne vurgu yapıldığı görölmektedir. Erich Fromm da, "Sevme Sanatı" isimli kitapta, anne sevgisini tahlil ederken, çocukların 8-10 yaşlarına kadar, en büyük sorunlarının sevmek olduğunu söyler. Ona göre de sevme yeteneğinin gelişmesi, sevgi nesnesinin gelişmesiyle yakından ilişkilidir. Ona göre anne sevgisi karşılık beklemez. Anne yeni doğan bebeği, kendi çocuğu olduğu için sever. Ama şu da bir gerçek ki, halis sevgi, sadece çocukların değil, tüm insanların en derin özlemidir. Ona göre, bir kişinin değerlerinden ötürü hak ettiği için sevilmesi her zaman yerini "kuşkuya" bırakır. Burada sevginin her an bitivereceği korkusu vardır. (Erich Fromm, Sevme Sanatı, çev: Işıtan Gündüz, Say Yayınları, İst., 1997, s. 47-48.) Ama anne sevgisinde, yani şefkatte, çocukta böyle bir korku ve kaygı meydana gelmez. Fromm'a göre anne sevgisinde "alma" değil, "verme" özelliği vardır. Bu başkalarını düşünen, bencil olmayan yapısından dolayı anne sevgisi, sevgilerin en yücesidir. (Fromm, a.g.e, s. 55, 56.)

Fromm'a göre, büyüyen çocuğa karşı duyulan anne sevgisi, kendisi için bir şey istemeyen sevgi, belki de en güç başarılacak bir sevgi dürtüsüdür. Fakat sadece bu zorluktan dolayı kadın, eğer kocasını, diğer çocukları, yabancıları ve tüm insanları sevebiliyorsa gerçekten seven bir anne olabilir. Sevmeyen kadınsa, çocuğu küçük olduğu sürece şefkatli bir anne olabilir, ama seven anne olamaz. Burada kıstas, çocuğun ayrılmasına gösterilen istek ve ayrıldıktan sonra sevmeyi sürdürebilmektir. (Fromm, a.g.e, s. 57.)

Said Nursi de eserlerinde, şefkatin pek geniş olduğunu, bir kişinin şefkat ettiği çocukları münasebetiyle bütün yavrulara, hatta ruh sahibi varlıklara sevgisini, şefkatini göstermesi gerektiğini ve böylece Allah'ın Rahim ismine bir çeşit "ayna" olduğunu ifade etmektedir. (Nursi, Mektubat, s. 35.)

Burada şefkat ve sevgideki "yayılmacı" özellik karşımıza çıkmaktadır. Bir kişi sadece çocuğunu seviyorsa, başka kimseyi sevmiyorsa bu şefkatin genel karakteriyle bağdaşmayan bir durumdur. Said Nursi'ye göre annelerin çocuklarını tehlikelerden kurtarması, ücret istemeden ruhlarını feda etmeleri, onların şefkatlerinin bir yansımasıdır. Ancak Said Nursi, şefkatin bir başka boyutuna da dikkat çekiyor ve şöyle diyor:

"Bu kahramanlığın inkişafı ile hem dünya hem de ebedi hayatını onunla kurtarabilir. Fakat bazı fena cereyanlarla, o kuvvetli ve kıymetli seciye inkişaf etmez. Veya su-i istimal edilir." (Nursi, Lem'alar, s. 201.)

Burada Nursi, çocuklara karşı gösterilen şefkatin, yalnızca onların maddi ihtiyaçlarını gidermekle kalmayıp, manevi ihtiyaçları için de gerekli olduğuna dikkat çekiyor. İşte psikoloji şefkatin bu boyutuna temas etmemektedir. Ona göre, bir anne çocuğunu dünyevi tehlikelerden kurtarmaya çalıştığı halde, ahiretteki tehlikeden kurtarmaya çalışmazsa bu gerçek bir şefkat değildir. Yukarıdaki ifadeye göre bu, şefkatin suiistimalidir. Yanlış yöne kanalize edilmesidir. Said Nursi'nin ifadesine göre bu, çocuğu dünya hapsinden korumaya çalışmaktır, Cehennem hapsini ise nazara almamaktır. "Fitri şefkatin tam zıddı olarak o masum çocuğunu, ahirette şefaathçi olmak lazım gelirken davacı ediyor. O çocuk, 'benim imanımı takviye etmeden bu helaketime sebebiyet verdin' diye şekva edecek. Dünyada da İslami terbiyeyi tam almadığı için, validesinin harika şefkatinin hakkına karşı layıkıyla mukabele edemez, belki çok kusur eder. Bu yüzden hakiki şefkat suiistimal edilmemeli. Şefkati idam-ı ebedi olan dalalet içinde ölmekten kurtarmaya sarf etmeli. Bu durumda çocuk ahirette davacı değil, duacı olacaktır." (Nursi, Lem'alar, s. 201-202.)

5. Risale-i Nur'un Bir Prensibi Olarak Şefkat

Said Nursi, Risale-i Nur'un dört esasından birisinin de şefkat olduğunu söylemektedir. Ona göre şefkat, insanı Allah'ın Rahim ismine ulaştırmaktadır. (Nursi, Sözler, s. 438.) Bediüzzaman'ın "acz, fakr, şefkat ve tefekkür"den oluştuğunu söylediği Risale-i Nur mesleği, aşkı esas alan diğer mesleklerden daha umumdur ve cadde-i kübradır. Bu yolun cadde-i kübra olmasında "şefkatin çok büyük bir rolü" vardır. Aslında şefkat, acz, fakr ve tefekkürle de yakından ilişkilidir. Çünkü şefkat Cenab-ı Allah'ın rahmetinin bir tecellisidir. Rahmet ise acz ve fakr içindeki bütün canlı varlıkların yardımına koşmaktadır. Onların dünyevi ve uhrevi ihtiyaçlarını giderici bir özellik taşımaktadır. Allah'ın insanlara kainattaki her şeyi musahhar etmesi, O'nun şefkatini göstermektedir. Onun bu şekildeki şefkati ise ancak tefekkür ile anlaşılacak bir durumdur. Bu

durumda Risale-i Nur'un en önemli bir esası olan şefkatin tefekkür ile yakından ilişkisi olduğu görülmektedir. Kur'an da bizi, şefkatin tezahürleri olan ihsan ve ikramlar üzerinde düşünmeye teşvik ediyor. Said Nursi'nin bu esasları Kur'an'a dayandırması da bu açıdan düşünülmelidir. Halbuki tasavvufun vahdet-i vücud boyutunda "aşk" sözkonusudur. Aşkta bir içe kapanma, sadece Allah'ın kendisine odaklanma ve O'nun kainattaki isimlerinin tecellilerini görmezden gelme vardır. Yani Kur'an'ın bizi teşvik ettiği tefekkür boyutu yoktur. Bu yüzden umumi değil, hususi kalmaktadır.

Said Nursi'ye göre şefkat, aşktan daha keskin, parlak, ulvi ve nezihtir ve pek geniştir. Bir kişi şefkat ettiği evladı münasebetiyle, bütün yavrulara, canlı varlıklara şefkat duyar. Böylece Rahim isminin ihatasına bir nevi ayinedarlık eder. (Nursi, Mektubat, s. 35) Çünkü Allah'ın Rahim ve Rahman isimleri bütün insanlığı kapsıyor. Bu isimlerin tecellisi olarak Allah herkese ayırım yapmadan rızkını veriyor. Kendisine yönelen herkesi affediyor. Dolayısıyla bu isme mazhar olan kişi, sadece kendisini ve kendi çocuğunu değil, bütün çocukları, insanları ve varlıkları sevmek durumundadır. Tasavvufun "vahdet-i vücud" anlayışında esas alınan aşk ise, yalnızca sevilen kişiye nazarları hasretmeyi netice vermektedir. Bu anlayış herkesi ve her şeyi sevdiğine feda eder. Bu bakımdan aşkın her nevi bencilcedir. Diğer taraftan şefkat halistir, karşılık istemez. Halbuki aşk ücret ister. Mukabele talep eder. (Nursi, Mektubat, s. 35)

Risale-i Nur vasıtasıyla Kur'an'a talebe olan bir kişi, Rahim isminin tecellisine mazhar olarak, sadece kendisinin ve çocuklarının imanlarını kurtarmak için çaba sarf etmez. Tıpkı Nursi gibi, insanların yanıp tutuşan imanları karşısında gözünde ne Cennet sevdası, ne de Cehennem korkusu olur. Böyle bir kişi yaptığı hizmetten de bir karşılık beklemez, ücret talep etmez. İhlasla çalışır.

Şefkate mazhar olan kişiler, aynı zamanda affedici olurlar. Bu af hem iman kardeşleri içindir, hem de diğer insanlar içindir. Said Nursi'nin şefkatin bu tezahürünü hayatının her safhasında gösterdiğini görüyoruz. O, kendisine eziyet edenleri de affetmiştir.

Ona göre bir kimsenin hatasından dolayı onun yakınlarını ve içinde bulunduğu toplumu zarara uğratmak şefkatle bağdaşmaz. Bunun yanında bir insana sadece bir hatasından dolayı düşmanlık beslemek de şefkatin önemli bir boyutunu temsil eden sevgi ve kardeşliğe aykırıdır.

Şefkatin tezahürlerinden birisi de sabırdır. Anneler sabırlıdır. Çünkü onlarda şefkat mükemmel derecede yansımaktadır. Şefkate mazhar olan kişi de sabırlı olan kişidir. Bu musibetlere, karşılaştığı zorluklara karşı sabrı ifade etmektedir.

Sonuç

Tekrar baştaki tariflerden birisine dönecek olursak, şefkat eden kişi şefkat ettiği kişiyi sever ve onun başına bir şey gelmesinden korkar. Allah, Rahim ve Rahman isimleriyle şefkatli olduğunu gösteriyor. Yüce Allah bu mukaddes şefkati ile insanlar arasında ayırım yapmadan onların acz ve fakrlarına binaen her türlü ihtiyaçlarını gideriyor. Yarattığı şuurlu, akıllı ve irade sahibi insanların da rahmetinin tecellilerine ebedi olarak mazhar olmalarını istiyor. Bu yüzden onları azabıyla korkutup, Cennetiyle müjdeliyor. Burada insanın iradesi söz konusu olduğu için Yüce Allah'ın gösterdiği iki yoldan birini seçme özgürlüğü rol oynuyor. Ama Allah, insanın iradesiyle O'nun her şeyi kuşatan rahmet ve şefkatine mazhar olmalarını istiyor. İşte bu yüce şefkatin en güzel tezahürü annelerde gözüküyor. Annelerin şefkati halis, ücret talep etmeyen, mkemmell, şartsız, bencil olmayan ve fedakar ve cesur, sabırlı bir şefkat ve sevgidir. Annenin şefkatinin gerçek bir şefkat olması, onların şefkatlerini doğru bir şekilde kullanmalarına bağlıdır. şefkati doğru bir şekilde kullanmak, üzerlerinde titredikleri çocuklarının sadece dünya hayatında tehlikelerden uzak kalmasına çalışmak değil, ebedi hayatlarının kurtulması için de gerekli fedakarlıkları yapmayı gerektiriyor. Risale-i Nur'un ortaya koyduğu şefkat de Allah'ın mukaddes şefkat ve rahmetinin tecellisine mazhar olan annelerin karşılık beklemeyen şefkati gibi olmak durumundadır. Kur'an'a talebe olan bir kimse insanlar arasında ayırım yapmamalı, herkese bu hakikatleri ulaştırmak için çalışmalı, onların imansız gitmelerinden korkmalı ve bu yüzden onlara şefkat etmeli, bencil davranmamalı, affedici ve sabırlı olmalıdır.